

Erdély jogtörténete

Veress Emőd (szerk.): *Erdély jogtörténete*
Cluj-Napoca, 2018, Forum Iuris, 2018, 594 p.
ISBN 978 606 94513 9 7

A szerkesztő és a szerzők hatalmas feladatba fogtak, amikor az Erdély jogtörténetét feldolgozó átfogó mű megírására és szerkesztésére, a szerzők munkájának összehangolására vállalkoztak. Nem csak a szerzők és a lektorok hosszú sora, de az elkészült mű terjedelme is igazolni látszik: nem mindennapi szakmai-szellemi teljesítmény gyümölcset tarthatjuk ma a kezünkben. Az alkotók mellett a kötetet megjelentető Forum Iuris és a kiadást támogató magyar Igazságügyi Minisztérium is méltán lehet büszke arra, hogy az ambiciózus, példa nélküli és kétségtelenül hiánypótló szakmai kezdeményezés mellé állt.

A kötetet olvasva Hippokratésznak az a klasszikus szentenciája jutott eszembe, amelynek általában csak az elejét szoktuk idézni: „*ars longa, vita brevis*”. Ha azonban a kezünkben tartott művet és keletkezésének körülményeit alaposabban kívánjuk elemezni, akkor érdemes az antik szerző szavait teljes egészében felidézniük: „*ars longa, vita brevis, occasio praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile*”, „a tudomány végtelen, az élet rövid, az alkalom mulékony, a kísérlet veszélyes, az ítéletalkotás nehéz”.

Ars Longa – „a tudomány végtelen”

A mű évezredek jogtörténetének átfogó és egyben részletes elemzésére vállalkozik, és vállalt feladatának igyekszik széles körben eleget tenni. A könyvet olvasva újra és újra az az érzés kerített hatalmába, hogy az ilyen hatalmas időtávot és tényanyagot átfogó mű megalkotására, megszerkesztésére vállalkozó szerzők és a szerkesztő valóban hisznek a tudomány végtelen hatalmában és erejében!

A szerkesztő maga is említi a kötet előszavában, hogy a koncepció megfogalmazásakor legalább négy nagyobb kihívással is szembesült, hiszen Erdély fogalma már önmagában számos kérdést vet fel, és az sem tekinthető mindenki által elfogadott szakmai evidenciának, hogy beszélhetünk-e egyáltalán Erdélynek mint a történelem során legtöbbször különböző államalakulatokhoz tartozó politikai és történelmi térnek önálló jogtörténetéről. A vállalkozás tehát egy térben és időben is sokszor bizonytalan határok között mozgó térség teljes jogtörténetének hiteles bemutatására vállalkozik – hogy egy másik klasszikust idézzek – „*sine ira et studio*”, azaz elfogultság nélkül, a tudomány eszközeivel.

A szerkesztő és a szerzők tudományos hitelességhez való ragaszkodását mutatja az is, hogy a jogtudomány és a jogtörténet mellett a történettudományt is segítségül hívják, és az egyes jogtörténelmi szakaszokat bemutató minden fejezet elején nagyon részletes általános történelmi bevezetést olvashatunk az adott korszak Erdély területéről.

tét érintő legfontosabb történelmi eseményeiről, az állam és a társadalom helyzetéről.

Vita Brevis – „az élet rövid”

A vállalt feladatról, Erdély jogtörténetének megírásáról, a már említett szakmai kihívások nagysága és összetettsége miatt kis túlzással akár azt is mondhatnánk, hogy egy emberélet kevés lenne rá, de nemcsak ez, hanem a téma maga, a történelmi korszakok sokszínűsége is indokolja a közreműködők széles körét: a mű a szerkesztő mellett tizenhét szerző és kilenc lektor munkájának eredménye. Így ez a kötet az élő bizonyíték arra, hogy bármilyen hatalmas lehet egy feladat, egy kihívás, a megfelelő szakértői csapat elhivatott és kitartó kutatásai és írásai együttesen képesek lehetnek sikerre vinni egy ilyen nagyívű vállalkozást is. S „mert az élet rövid”, nem feledhetjük azt sem, hogy egy mű befejezése sokszor új feladatok, új kihívások előtt is megnyitja az utat. A szerkesztő is utal rá a könyv előszavában, hogy a kiadvány számos eljövendő kutatási területet is kijelöl, így hát mind a kötet szerzői, mind pedig újabb kutatók, a fiatal tudós generációk számára is maradt még tennivaló!

Occasio Praecept – „az alkalom mulékony”

A kellő alkalom megtalálása, az időzítés az élet minden területén fontos és hasznos képesség, nincs ez másként a tudományban sem. Ha egy mű a korát megelőzve jelenik meg, akkor előfordulhat, hogy a szakmai befogadó közeg még nem tudja kellőképpen értékelni, és a szerző csak az utókor jobb ítéletében bízhat. Másrészt, ha egy tudományos teljesítmény megjelentetésével a szerző vagy szerzők késlekednek, akkor sok esetben a hasonló művek tengerében elvesz a mégoly értékes szakmai eredmény is.

Az Erdély jogtörténetét feldolgozó kiadványt, úgy érzem, egyik ilyen veszély sem fenyegeti. A kötet értelmi szerzői jó érzékkel ítélték úgy, hogy eljött az idő egy átfogó jogtörténelmi alkotás létrehozására, bízva abban, hogy ez a gondolat találkozik az olvasók érdeklődésével és elvárásaival is. A mű a maga nemében példa nélkül álló és hiánypótló jellegű: a joghallgatók, a szélesebb szakmai közönség, sőt az Erdély története iránt érdeklődő „laikus” olvasók széles köre is minden bizonnyal érdeklődéssel fogja forgatni. Magam is kíváncsian várom a könyvvel kapcsolatos kritikai visszajelzéseket nemcsak az erdélyi és a magyarországi, de a román szakmai körökből is.

Experimentum Periculosum – „a kísérlet veszélyes”

Erdély jogtörténetének megírása nem csak a téma nagysága, az évezredek átívelő korszakok és az Erdéllyel kap-

csolatos fogalomhatárok bizonytalansága miatt rendkívüli feladat. Az Erdély-fogalom átpolitizáltsága, az Erdélyhez fűződő – mind a magyarság, mind pedig a románság részéről tapasztalható – sajátos szellemi-érzelmi viszony nem könnyíti meg annak a dolgát, aki objektíven és világosan szeretne írni erről a területről. A szerkesztő és a szerzők is érzékelik ezt, sok esetben jelzik is a kötetben, amikor egy adott korszak vagy történelmi esemény kapcsán „aknamezőre” tévednek, de a törésvonalak bemutatásával, az esetlegesen szemben álló szakmai álláspontok elemzésével sikerül a szakmaiság és a tudományos hitelesség mezején maradniuk.

Bízunk kell abban, hogy a XXI. században az Európai Unió két szomszédos tagállamának tudományos közössége – legalábbis annak meghatározó része – felül tud emelkedni a két nép viszonyával és konfliktusaival kapcsolatos évszázados előítéleteken és téveszméken, és ennek megfelelően a helyén kezeli az Erdély jogtörténetét bemutató kiadványt. Olyan műnek – mondhatjuk alapműnek – tekintik, amelyről lehet vitatkozni, amelyet lehet kritizálni, sőt lehet egyet nem érteni vele, de egyet nem lehet: tudomást sem venni a létezéséről, vagy éppen kétségbe vonni a létjogosultságát! Dicséret illeti a kötet teljes munkaközösségét: szerzőket, szerkesztőket, lektorokat, hogy az említett veszélyeket tudva vállalták a feladatot, és neküket adták e vállalkozáshoz.

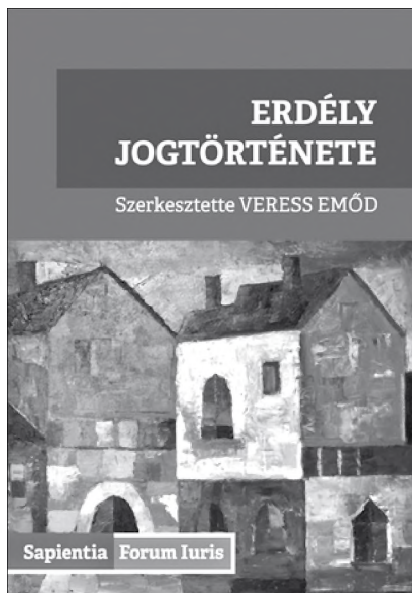
Iudicium Difficile – „az ítéletalkotás nehéz”

E tekintetben – és a magam szempontjából – vitába szállok az antik szerzővel: a kötet már méltott erényeinek ismeretében egyáltalán nem nehéz az ítéletalkotás. Kétséget kizáróan tisztességes, alapos tudományos kutatómunka eredményeként létrejött értékes és hasznos művel lettünk gazdagabbak.

Ha azonban a *iudicium* fogalmának megjelenését magában a könyvben keressük, akkor megállapíthatjuk, hogy a szerkesztő és a szerzők sikeresen elkerülik azt a csapdát, hogy évszázadokkal ezelőtti jogintézmények vagy akár történelmi események felett az azóta eltelt időszakok és a jelenkor történéseinek ismeretében mondjanak értékítéletet. Erdély jogtörténetének bemutatása során a mű mindvégig tudományos tárgyilagossággal, pontos hivatkozásokkal és rengeteg szakirodalmi forrással alátámasztva mutatja be az erdélyi jogélet fejlődését a közjog, a büntetőjog és a magánjog területén, és az ezzel kapcsolatos végső ítéletalkotást – nagyon helyesen – a mindenkori olvasóra bízta.

És végül... záró gondolatok

A magyarországi és erdélyi jogi oktatás jelenét és jövőjét szívén viselő egyetemi oktatóként különösen kedvessé teszi számomra a művet az a tény, hogy a könyv szerkesztéséhez illeszkedve az utolsó fejezetben a jogi oktatás erdélyi történetének bemutatása is helyet kapott. Ez a fejezet az egyes jogtörténelmi korszakok feldolgozása során már tapasztalt alapos-sággal és tudományos igényességgel vezeti végig az olvasót az erdélyi jogi oktatás történetén a középkori egyházi hiteles helyek diákságától az erdélyi magyar jogászképzés revitalizálására tett lépésekig.

Megtisztelő volt számomra Trócsányi László miniszter úr felkérése a kötet méltatására – nemcsak azért, mert ebben a formában is ki tudom fejezni őszinte nagybecsülésemet az Igazságügyi Minisztériumnak a kötet alapjául szolgáló kutatásokhoz és a megjelenéshez nyújtott támogatásért, hanem azért is, mert a születési helyem kötelez. Egyrészt úgy, hogy zombolyai születésű, de már Pécsen végzett jogászként másfél év-

tizede magam is abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy hozzájárulhatok a fiatal erdélyi magyar jogászcsoportok oktatásához Kolozsváron, és ezért felelősséget érzek értük. Az erdélyi jogtörténet méltatására a születési helyem azért is kötelez, mert szeretném felhívni a figyelmet a XIX–XX. század fordulóján élt zombolyai születésű nagyváradi egyetemi magántanár kevesek által ismert pályafutására.

Az 1874-ben Zombolyán született, majd 1925-ben Franciaországban elhunyt, születéskori nevén Augenstein Péter, majd később Ágoston Péter nevet viselő – zömmel a munkajog területén tevékenykedő – jogtudós rövid élete során a katedrától a halálsorig jóformán mindent átélt. A nagyváradi egyetemen Somló Bódoggal közösen eltöltött évek után a századforduló és a századelő politikai színterére tévedt, jó szándékú, de tévedésektől sem mentes értelmiségi személyes történetén szűkebb értelemben két ország, tágabb értelemben egész Európa korabeli története és bizonyos értelemben jogtörténete is átrobogott.

Az *Erdély jogtörténete* című kötet alkalmat ad arra, hogy az érdeklődő és elfogulatlan olvasó tudományos igényű, megbízható betekintést nyerjen az erdélyi gyökerű jogfejlődés egyes korszakaiba.

Gratulálok a kötetet kezdeményező kollégáknak, a szerzőknek, a szerkesztőknek és a támogatást nyújtó intézménynek!

Szalayné Sándor Erzsébet

